

אזרחות

שכבת גיל	חטיבה
חינוך לחשיבה	שאלה פורייה
נושא	הרשות המחוקקת
משך הזמן	יחידת הוראה
כתבו	שש יצחקי ושאל וייגרט
מסגרת הפיתוח	השתלמות חט"ב

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א' לפיתוח פדגוגי
חינוך לחשיבה

הרשות המחוקקת
חלק ראשון- בחירות

פתיחה

1.

חלוקת הכיתה לקבוצות כל קבוצה צריכה למצוא 3 (2) עקרונות דמוקרטיים שבאים כיצד היא באה לידי ביטוי בתהליך הבחירות. רושמים על הלוח: שלטון העם (ריבונות העם), הגבלת השלטון, הסכמיות, פלורליזם, חופש ההתאגדות וההתארגנות, חופש הביטוי, עקרון השוויון, עקרון החירות (מסבירים את המושגים אם יש צורך). **שיחה קצרה.**

2. תנאים לבחירות דמוקרטיות

צוות משקיפים בינלאומי בא לפני חודש לרשות הפלסטינאית לבדוק אם הבחירות היו דמוקרטיות מה הוא צריך לבדוק?

כ.ח.ש.מ.ה - על איזה מהתנאים לבחירות דמוקרטיות ניתן לוותר? (אף אחד)

3. שיטות בחירה

אפשר לחלק את כל שיטות הבחירה הקיימות במדינות דמוקרטיות על פי שלוש אמות מידה קריטריונים.

א'- **אופן הצגת המועמדים**- ההבחנה היא בין שיטה רשימתית שבה נהוג להציג מספר רשימות של מועמדים על בסיס מפלגתי. (הרכב הרשימה יכול להיקבע על פי תוצאות הבחירות המוקדמות –"פריימריס"- או על פי החלטת מוסדות המפלגה) לבין שיטה אישית שלפיה מצביעים הבוחרים עבור מועמד מסוים אשר מזוהה על פי רוב עם מפלגה מסוימת.

ב'- **חלוקה לאזורים**- ההבחנה היא בין שיטה ארצית שבה כל המדינה נחשבת אזור בחירה אחד והקולות נספרים מכל הארץ ביחד, לבין שיטה אזורית שבה המדינה מחולקת למספר אזורים כאשר כל אזור שולח נציג אחד או מספר מסוים של נציגים לפרלמנט.

ג'- שיטת חלוקת המנדטים- ההבחנה היא בין שיטת בחירה רובית ליחסית . בשיטה הרובית מופקד הייצוג בידי המועמד/ הרשימה שזכו לרוב פשוט או מוחלט. הזוכה ברוב בבחירות הוא זה שמקבל את המושב בפרלמנט או את הכהונה. יתר הקולות אינם זוכים לייצוג, הם "נזרקים לסל". לעומת זאת בשיטה היחסית חלוקת מנדטים היא יחסית למספר הקולות שכל רשימה קיבלה בקלפי.

כאשר אנו מבקשים לאפיין שיטת בחירות אנו מדגישים את **שלושת המאפיינים** : שיטה אישית –רובית-ארצית –למשל בצרפת- שיטה רשימתית-אזורית-יחסית-כמו באוסטריה, שיטה רשימתית-ארצית-יחסית-כמו בישראל שיטה אישית-רובית-אזורית –למשל באנגליה (בלונדון למשל יש 12 אזורי בחירה). אנחנו צריכים להשוות את עצמנו לאנגליה כי גם היא שיטה פרלמנטרית

שיטת הבחירות היחסית : בשיטה זו מציגות המפלגות רשימות של מועמדים על בסיס מפלגתי והבוחר מצביע עבור אחת מהן. סדר המועמדים ברשימה הוא כסדר כניסתם לפרלמנט. המושבים בפרלמנט מתחלקים על פי יחסי הכוחות בקלפי שניתנו לכל מפלגה שעברה את אחוז החסימה בכל הארץ. עקרון בולט **הייצוגיות**. חסרון בולט : חוסר יציבות של השלטון.

שיטת הבחירות הרובית- אישית- אזורית. בשיטה זו הבוחרים מצביעים אישית עבור מועמד מסויים. המדינה מחולקת למספר אזורי בחירה כמספר המושבים בפרלמנט, כאשר כל אזור שולח נציג אחד שזכה לתמיכת הרוב. שאר הקולות באזור אינם זוכים לייצוג. עקרון בולט יציבות. חסרון בולט פגיעה בייצוגיות.

חשוב לזכור כי כל יתרון של שיטת בחירות אחת הוא חסרון של השנייה וההפך

4. הבחירות בישראל.

מה התנאים לכניסה של מפלגה לכנסת?

- א. מצע שאינו מכיל : גזענות ושליטת האופי היהודי והדמוקרטי של המדינה.
ב. לעבור את אחוז החסימה. (מה זה מה הויכוח לגביו? פלורליזם, ייצוג , תחושות המיעוט, יותר דמוקרטי מול חוסר יעילות, משברים).

חלק שני- הכנסת

1. כללי- מה תפקידיה העיקריים של הכנסת?

- חקיקת חוקים.
- כינון חוקה.
- פיקוח וביקורת על מדיניות הממשלה.
- אישור תקציב המדינה.
- בחירת נשיא המדינה ובחירת מבקר המדינה.
- פתיחות לנושאים המועלים על ידי הציבור וטיפול בהם.

מה הכי חשובים?

אלו מושגים נראים לכם חשובים שכדאי לעשות להם מילון בהתחלת הנושא? סיעה, קואליציה, אופוזיציה, הכנסת כרשות מכוננת ומחוקקת (מה ההבדל), קולות כשרים, קולות פסולים, מצע.

כדאי להבהיר כדאי שהתלמידים לא יתבלבלו :

תומכי מפלגה

חברי מפלגה

רשימה לכנסת (עד 120)

סיעה

מה האמצעים העיקריים לביקורת ופיקוח של הכנסת על הרשות המבצעת? אי-אמון, שאילתא, הצעה לסדר יום, חוק התקציב, מינוי ועדת חקירה.

מה התפקידים העיקריים של האופוזיציה (אופוזיציה מהמילה להתנגד) ?
הצגת אלטרנטיבה וביקורת על השלטון (לאיזה עקרון זה מתחבר? הגבלת השלטון) .
במדינה דמוקרטית יש חשיבות עצומה לאופוזיציה (פגישות עידכון עם ראש הממשלה לפי חוק , תואר יו"ר האופוזיציה) . איך מגינים על האופוזיציה? חסינות .

- **הכנסת כמליאה מחוקקת והאופוזיציה בכנסת כמגבילת שלטון.**
- **בדרך כלל כל חבר כנסת הוא או מהקואליציה או מהאופוזיציה.**

2. **עבודת ועדות הכנסת- ששועון.**

3. **חקיקת חוקים.**

- לעבור על תהליך חקיקת חוקים.
- למה תהליך החקיקה ארוך כל כך ומסורבל (יתרונות) חוק ראוי) וחסרונות (הצטברות אלפי הצעות חוק) .
- איזה רוב דרוש לחקיקת חוק איזה לביטול חוק.
- שני שליש מהצעות החוק הם של הממשלה (**למה?** יש צורך מעשי , יש גיבוי תקציבי, **מה הבעיה?** הפרדת רשויות)

חוק יסוד - חוק בעל מעמד מיוחד. חוק השונה מחוק רגיל במהותו וצורתו והוא אמור להיות חלק מהחוקה העתידית. חוקי היסוד עוסקים ביסודות המשטר, בזכויות האזרח, בנושאים לאומיים חשובים, בערכי המדינה ובסמכויות רשויות המדינה.

עם הקמת המדינה החרף מאוד הוויכוח בארץ בשאלת החוקה ואיים בפילוג חברתי. חלק ניכר מחברי הכנסת החילונים דרש בתוקף חקיקת חוקה לעומתם, התנגדו המפלגות הדתיות באופן נמרץ לחקיקת חוקה כזו.

בשנת 1950 אימצה הכנסת החלטת פשרה בין תומכי ומתנגדי החוקה. הצעה זו, נקראת "פשרת ההררי" על שמו של חבר הכנסת יזהר הררי. היא קובעת, שהחוקה במדינת ישראל תהיה בנויה פרקים, פרקים כאשר כל פרק יהיה חוק יסוד בפני עצמו. בעתיד, יאוגדו כל חוקי היסוד ויהפכו לחוקת מדינת ישראל.

חשיבותה של פשרת הררי בכך שהיא מנעה קרע בעם בעניין החוקה והיא הייתה למעשה "פשרה בהסכמה". פשרת הררי, הנקראת גם "חוקה בהמשכים" אמורה להיות החוקה הפורמאלית העתידית.

עד היום נחקקו 11 חוקי יסוד העוסקים כולם בנושאים חוקתיים: 6 עוסקים ברשויות ומוסדות המדינה, שלושה בנושאים ספציפים ייחודיים (ירושלים, מקרקעי ישראל ומשק המדינה) ושניים מטפלים בזכויות האדם והאזרח ושמירת חירותו.